

משרד החינוך
מינהל תורה ומועד

103

אדר ב'
תשע"א

אל סדר היום

מעברית לעברית

עמיתי אנשי החינוך,

שנת תשע"א נבחרה על ידי שר החינוך כשנת השפה העברית במערכת החינוך. מעצם טיבה, כל שפה יוצרת ומשמרת את התרבות האנושית של הדוברים בה. וכך גם השפה העברית יוצרת ומשמרת את תרבותו של העם היהודי ומהווה עבורו את תעודת הזהות התרבותית. תהליך תחיית הלשון העברית מהווה יסוד מרכזי בהתחדשותו הלאומית והתרבותית של עם ישראל.

שורשיה של השפה העברית עמוקים עד מאוד וראשיתם במקרא, במשנה, בתלמוד ובמדרשים. בתהליך התחייה הפכה העברית על רבדיה השונים לשפה הלאומית, והיא שפה דינאמית וגמישה, שבה מתנהלים חיי היומיום, ילדי הגן מדברים ומשחקים בה ותלמידי בית הספר רוכשים בה דעת. בעברית נכתבים כעת שירה וזמר, סיפורת ותקשורת דבורה וכתובה. גם המחקר המדעי על כל ענפיו נערך, נכתב ונלמד בשפה זו. מספר דוברי העברית בעולם כיום הוא כעשרה מיליון, זהו מספר עצום יחסית למספר יודעי העברית לפני כמאה שנה, כאשר תהליך תחיית השפה היה בראשיתו.

עושרה ומורכבותה של השפה העברית כיום הם תוצאה של הטמעת רבדים מן המשנה והתלמוד בנוסף על לשון המקרא, וסיפוח מילים, מושגים ביטויים משפות רבות ושונות לאורך שנים. השפה עדיין מרחיבה את גבולותיה ומתעדכנת מול המציאות המציגה בפניה תופעות ומוצרים שיש לקרוא להם בשם.

השפה מהווה מרכיב חשוב בזהותו של האדם, ולכן השפה העברית על רבדיה מהווה חלק משמעותי בזהות דובריה. דילמות ערכיות עולות חדשות לבקרים באשר לשאלה: האם להוסיף לשפה ביטויי סלנג ושינויי תחביר, שהם ממאפייניה של שפה חיה ותוססת, או לשמר את השפה ואת ייחודה כמות שהם. דילמות אחרות עוסקות בשאלות: מהי שפה תקינה, ועד כמה עלינו להקפיד עליה בשפת הדיבור, האם יש לבחון שפה ביכולת לתקשר באמצעותה או

בקשר שלה עם מקורותיה הקדומים.

גיליון זה של "על סדר היום" מציג בפני המשתתפים פסיפס ממקורותיה של השפה העברית כדי לראות עין בעין את מקורן של המילים המשמשות בה. הפעילויות עומדות על מקורותיהן של המילים שבהן שאנו משתמשים ובוחנות את האופן שבו מייצגת השפה העברית את הזהות היהודית והישראלית של הדוברים בה.

בברכה,

יוסי לוי

מנהל מינהל חברה ונוער

פעילות

מטרות:

- להעלות למודעות כי לשונו של אדם מייצגת אותו ומשפיעה על דרך חשיבתו, על תודעתו ועל מקומו בחברה.
- לעמוד על חשיבות השימוש בשפה על רבדיה השונים בהתאמה לנוכחים, לאירוע ולמקום.
- להכיר את מקומה החשוב של השפה העברית בשמירת המורשת התרבותית היהודית במהלך הדורות ועד ימינו ולחזק את מחויבות הנוער אליה.

אוכלוסיית היעד: גילאי 13-18

משך הפעילות: 45 דקות

עזרים: נספח מס' 1 - מאגר מילים למנחה

מהלך הפעילות

שלב א' - במליאה

- המנחה יכתוב על הלוח את הקטגוריות הבאות: לשון המקרא, לשון חכמים (עברית וארמית), לשון ימי הביניים, מונחים לועזיים, סלנג, מילים חדשות.
- המנחה יפזר על הרצפה כרטיסי מילים.
- כל משתתף יבחר כרטיס, יקרא בקול את המילה שבחר, יציע לה פירוש ויאמר לאיזו קטגוריה שייכת המילה.

כרטיסיו חילוק

לִיט הסבר מילה זו	שְׁאִילָתָא הסבר מילה זו	חִישׁוּף הסבר מילה זו
בְּסִיעָתָא דְּשְׂמַיָא הסבר ביטוי זה	לְחַזְלֵשׁ הסבר מילה זו	עֲלִיכִי הסבר מילה זו
דּוּמְיָה הסבר מילה זו	סוּג שֵׁל הסבר מילה זו	צוֹנָאמִי הסבר מילה זו
סוּף הַדָּרֵךְ הסבר ביטוי זה	לְסַמֵּס הסבר מילה זו	בִּישׁ הסבר מילה זו
אֵין עוֹד מַלְבְּדוּ הסבר ביטוי זה	קַמְפִּיין הסבר מילה זו	לְקַמְבּוֹן הסבר מילה זו
אַחֲלָה הסבר מילה זו	תְּרַגְיַע הסבר מילה זו	קְרָאוּוּלָה הסבר מילה זו
בְּקַטְנָה הסבר מילה זו	צ'אַט הסבר מילה זו	מְרַגִּישׁ לִי הסבר ביטוי זה

ריאליטי
הסבר מילה זו

אָחי
הסבר מילה זו

מְדַאֲרֵיתָא
הסבר מילה זו

מְצוֹר
הסבר מילה זו

תְּרִיסָר
הסבר מילה זו

לצנתק
הסבר מילה זו

חופר
הסבר מילה זו

וַיֹּאמֶר
הסבר מילה זו

הוֹשִׁיעֵנִי
הסבר מילה זו

קיימות
הסבר מילה זו

סַחֲבֵק
הסבר מילה זו

יִשְׂרֵי לֵב
הסבר מילה זו

אין דברים כאלה
הסבר ביטוי זה

סֶלֶב
הסבר מילה זו

סבבה
הסבר מילה זו

קיפוח
הסבר מילה זו

נדל"ן
הסבר מילה זו

קוצו של יוד
הסבר ביטוי זו

תצילנה אוזניו
הסבר ביטוי זו

שאלות לדין:

1. מה ניתן ללמוד על השפה העברית ממגוון המילים שבכרטיסים?
2. למרבית המילים שעלו בפעילות יש חלופות. מדוע, לדעתכם, יש צורך בהמצאת מילים חדשות? מתי אנו זקוקים למילים חדשות בשפה?
3. מתי אנו משתמשים בשפה תקנית ורהוטה? מדוע?

מחנה: לפנינו אתי אפשרויות לפנינו הפעילות: אפשרות מס' 1:

שלב ב' - במליאה

המנחה יתלה על הקירות את ההיגדים הבאים:

היגדים

היגד מס' 1:

חשוב לתרגם את התנ"ך מעברית קשה לשפה מדוברת

היגד מס' 2:

שפת התנ"ך הינה שפה נצחית. אסור בשום פנים ואופן לשנותה

היגד מס' 3:

לדרכי הביטוי בשפה, לסגנון ולהקפדה על הדקדוק יש ערך אסתטי עצום

היגד מס' 4:

חשוב לי לדבר עברית נכונה, אני חושב שכך מעריכים אותי יותר

היגד מס' 5:

הגלובליזציה והשימוש באינטרנט מטשטשים את הגבולות בין מדינות ושפות, והשימוש באנגלית, השפה הבינלאומית, יגבר וידרדר את השפה העברית המשתתפים יסתובבו בחדר, כל משתתף יבחר היגד אחד ויעמוד לידו.

שלב ג' - קבוצתי

- המשתתפים יתחלקו לקבוצות לפי ההיגדים שבחרו.
- כל קבוצה תקבל מעטפת מידע הקשורה להיגד שבחרה וכרטיס משימה קבוצתית בהתאם לכך:

מעטפות מידע

היגד מס' 1: חשוב לתרגם את התנ"ך מעברית קשה לשפה מדוברת

קטע נלווה:

אחד ממקורות ההשפעה החזקים של התנ"ך על חיי היום יום של החילוניים בישראל הוא השפה העברית. לאחר 2000 שנות גלות, שבהן דיברו היהודים בעיקר בשפת המקומות שבהם גרו, חזרו היהודים לארץ ישראל ואז חזרה גם השפה העברית להיות שפת הדיבור והכתיבה. השפה העכשווית מבוססת במידה רבה על שפת המקרא, אם כי במהלך השנים נוספו כמובן מילים, ביטויים וצורות דקדוקיות לרוב. רבות מן המילים המקראיות איבדו את משמעותן המקורית. השפה המקראית הפכה לארכאית עד שחלק מכנים אותה: שפה זרה. בעקבות הקושי שיש בעיקר לתלמידי בתי הספר הממלכתיים בהבנת המקרא ומתוך רצון לקרב את הצעירים לתנ"ך, תרגם איש חינוך, תושב קיבוץ נצר סירני - אהוביה אברהם שמו, את התנ"ך מעברית "קשה" לעברית מדוברת. דוגמה: "והארץ הייתה תוהו ובוהו" מתורגם ל: "והארץ הייתה שוממת וריקה".

מקור: זאב ברקן. "השפעת התנ"ך על השפה העברית המודרנית", אתר אנשים ישראל

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=30065&nosearch=true&searchMode=1&sLanguage=he-IL>

היגד מס' 2: שפת התנ"ך הינה שפה נצחית ואסור בשום פנים ואופן לשנותה

קטע נלווה:

איש חינוך מקיבוץ נצר סירני, אברהם אהוביה, תרגם את שפת התנ"ך לעברית מדוברת מתוך תקווה כי השפה המובנת יותר לצעירים, בעיקר לאלה הלומדים בחינוך הממלכתי, תקרב אותם ללימוד התנ"ך. מעשה זה לדעת רבים הינו מעשה אנטי תרבותי ההופך את התנ"ך לדבר ספרות רגיל ופשוט. להלן תגובות של גולשים באינטרנט לנושא:

- התנ"ך הינו ספר הספרים הנצחי שלנו שדורות על גבי דורות של יהודים למדו אותו בשפתו המיוחדת אף שהעברית כלל לא הייתה שפת הדיבור שלהם.
- האם נשנה את כל ארון הספרים היהודי שלנו לדורותיו בגלל קשיי הבנה?
- אם את המשפט: "אם אשכחך ירושלים תישכח ימיני" היה צורך לתרגם ל: "אם אשכח אותך ירושלים, תשותק ידי", עד להיכן נגיע?
- אם יש כאלה שאינם מבינים את השפה הגבוהה – שילמדו!

מקור: תגובות באינטרנט למושג: "תנ"ך רם" (תרגום התנ"ך לעברית מדוברת)

היגד מס' 3: לדרכי הביטוי בשפה, לסגנון ולהקפדה על הדקדוק יש ערך אסתטי עצום

קטע נלווה:

לשפת ה"רחוב" ולטעויות בשפת הדיבור יש עוצמה וכוח משיכה ונחות. יש הטוענים כי אם קיימת הבנה בין הדוברים, הרי ש"רמת" השפה אינה חשובה. אם אמרתי "שתי שקל" וחברי הבין אותי, זה בסדר. אך מול אמירות אלו יש להעמיד את הערך האסתטי של השימוש הנכון בשפה ובדרכי הביטוי. השפה מהווה חלק מתרבותנו. יש ללמד את כללי הדקדוק ואת שכיות החמדה של העברית. לצד הסלנג והמילים המדוברות לא לוותר על קריאת ביאליק, עגנון, עמוס עוז ויהושע קנז ויודעי עברית רבים נוספים המיטיבים לכתוב.

מקור: חגי חיטרון. "ישראלית שפה יפה, גלעד צוקרמן – משכנע, נחמד, מזיק", הארץ, 24.12.08
<http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1049300.html>

היגד מס' 4: חשוב לי לדבר עברית נכונה, אני חושב שכך מעריכים אותי יותר

קטע נלווה:

השפה היא תעודת הזהות של האדם המשכיל. באמצעותה הוא מתקבל לעבודה ומשתלב בחברה. זו השפה הלאומית שלנו. היכרות עם דקויות השפה מאפשרת הנאה בתיאטרון, בשירה ובתחומי חיים מגוונים. כל זה אינו מבטל את הצורך והאהבה של השימוש גם בסלנג. להיפך, זה מראה שכולנו נורמלים. שהעברית היא שפה חיה ויצירתית. השימוש בסלנג מראה על אהבה לשפה וכי ניתן גם "לשחק" עם המילים.

מקור: לאה ענבל דור. "העברית החברתית", הדף הירוק – אתר הקיבוצים, 13.8.09
http://www.kibbutz.org.il/itonut/2009/dafyarok/090813_ben_shahar.htm

היגד מס' 5: הגלובליזציה והשימוש באינטרנט מטשטשים את הגבולות בין מדינות ושפות, והשימוש באנגלית, השפה הבינלאומית, יגבר וידרדר את השפה העברית

קטע נלווה:

ניתן לתאר את המאבק על אופי הכתיבה באינטרנט כ"מלחמת שפות". בארץ שתי תופעות הוגדרו כ"מלחמת שפות": הראשונה, בתחילת המאה ה-20 עסקה במאבק על מקומה של העברית המתחדשת. השנייה, דנה בשאלת ה"אנגליזציה" - החדרת האנגלית לשיח

ולתודעה המקומית. בדומה למלחמת השפות בתולדות יישוב הארץ (1913/14), אשר היוותה נקודת מפנה לבחינה מחודשת של תהליכי התפתחותה של הציונית ומיקומה של השפה העברית בתוכה (רינות 1982), כך מלחמת השפות הדיגיטאלית יכולה להיתפס כנקודת מפנה.

הגלובליזציה והשימוש באינטרנט מטשטשים את הגבולות בין מדינות ושפות. השימוש באנגלית, השפה הבינלאומית, יגבר וידרדר את השפה העברית... העברית הוקמה לתחייה לאחר שלא הייתה בשימוש מאות שנים. אך כעת, אומרים מומחים, הגלובליזציה והמוחלטות של השפה האנגלית מאיימות עליה. "השאלה הגדולה", היא: האם העולם הולך להיות שפה אחת, לאו דווקא במובן שכולם ידברו אנגלית, אלא שכולם יחשבו אנגלית (טראובמן 2004).

מקור: יעקב הכט. "מלחמת השפות הדיגיטאלית: מקומה של ה"שפה הכתובה" ב"שיח המקוון",

מגזין תרבות דיגיטלית – אתר איגוד האינטרנט הישראלי

http://www.isoc.org.il/magazine/magazine5_4.html

כרטיס משימה קבוצתית

1. באיזה נושא עוסק הקטע?
 2. מה תפקידה של השפה, על פי הקטע, בנוסף על תקשורת בין אנשים?
- התכוננו להצגת הקטע במליאה באמצעות **ראיון רדיו** בין שתי דמויות המייצגות צדדים שונים של הבעיה.

שלב ד' - במליאה

כל קבוצה תציג את התוצר הקבוצתי.

שאלות לדיון:

1. מה התחדש לכם בדיון?
2. יש האומרים כי היכולת המילולית של אדם מבטאת את דמותו. מה דעתכם?
3. אנשים נוטים להעריך אדם על פי שפת הדיבור שלו, אוצר המילים שלו וסגנון דבריו. מה ניתן ללמוד מעובדה זו על חשיבות השפה של האדם?

אפשרות מס' 2:

מטרות (נוספות וייחודיות לאפשרות זו):

- לברר עם המשתתפים אילו שינויים התחוללו בשפת היום יום בהתאם למציאות החיים לעומת שפת כתבי הקודש והתפילה אשר נשאר שפת לשון הקודש בטהרתה.
- לבחון עם המשתתפים את אחריותם האישית לשמירת מעמדה וייחודה של השפה העברית כלשון הקודש.

עזרים: נספח מס' 2: מקורות לדין בעד ונגד שפת הסלנג

שלב ב' - זוגי במליאה

- המנחה יחלק לכל זוג כרטיס משימה זוגית: "פיוט ושיר – אז והיום", או כרטיס משימה זוגית: "מכתבי תשובות - אז והיום" ויבקשם לענות על השאלות שבכרטיס המשימה.
- במקביל יבחר המנחה שני משתתפים, ויחלק להם מקורות שיעזרו להם להציג טענות בעד ונגד שימוש בסלנג (נספח).

כרטיס משימה זוגית

פיוט ושיר - אז והיום

יגדל אלהים חי / ר' דניאל בן יהודה הדיין
איטליה המאה 13

יגדל אלהים חי וישתבח נמצא ואין עת אל מציאותו
אחד ואין יחיד כיחודו נעלם וגם אין סוף לאחדותו
אין לו דמות הגוף ואינו גוף לא נערך אליו קדש
קדמון לכל דבר אשר נברא ראשון ואין ראשית לראשיתו
הנו אדון עולם לכל נוצר יורה גדלותו ומלכותו
שפע נבואתו נתנו אל אנשי סגלתו ותפארתו
לא קם בישראל כמשה עוד נביא ומביט את תמונתו
תורת אמת נתן לעמו אל על יד נביאו נאמן ביתו
לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו
צופה ויודע סתריו מביט לסוף דבר בקדמתו
גומל לאיש חסיד כמפעלו נתן לרשע רע כרשעתו
ישלח לקץ ימים משיחנו לפדות מחכי קץ ישועתו
מתים יחיה אל ברב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו

פיוט זה נכתב במאה ה-13.

1. האם נתקלתם במילים או ביטויים שאינם מובנים לכם? מהם?
2. בחרו 4 שורות מתוך הפיוט ונסחו אותן במילים שלכם.

מי שמאמין / יוסי גיספן

...יש אלוהים אחד גדול
הוא בעולם הזה נותן לנו הכול
.....
זזה ידוע, החיים הם מתנה
הכול צפוי והרשות נתונה

מי שמאמין לא מפחד
את האמונה לאבד

.....

שיר זה נכתב בשנת 2010.

1. האם נתקלתם במילים או ביטויים שאינם מובנים לכם? מהם?
2. נסחו במילים שלכם את תוכן השיר.

שאלות לדין:

1. האם, לדעתכם, קיים הבדל בין שני הטקסטים מבחינת תוכן הדברים? פרטו.
2. האם, לדעתכם, קיים הבדל בין שני הטקסטים מבחינת אוצר המילים והביטויים שבהם? פרטו.
3. מה ניתן ללמוד מכך לגבי רובדי השפה השונים?

כרטיס משימה זוגית

מכתבי תשובות – אז והיום

מוש"ק, כ' מנ"א, תש"ט

[מוצאי שבת קודש, כ' מנחם-אב, תש"ט]

אם רצונך לבקש דבר מאת רעך, שקול בפלס אם תפיק בקשתך ואל תאמר מה מני יהלוך אם אשאלהו וימנע מבוקשי. דע כי הרבה הפסדת במעשיך, כי אינך בטוח מכעס הלב על מיאון אחרך. גם בלב רעך מתגנב כי לברך עליו ואתה בין אחים הפרדת והרבית שנאת חינם. ומי שדבריו קלים ורבים בבקשות הוא שונא ושנאוי.

(חזון איש, קובץ אגרות "בין אדם לחבירו", תש"ט)

מכתב זה נכתב על ידי החזון איש לפני 61 שנה (בשנת תש"ט).

1. האם נתקלתם במילים או ביטויים שאינם מובנים לכם? מהם?
2. נסחו במילים שלכם את תוכן המכתב.

אהבתנו לזולת צריכה להתבטא בכל התחומים, והתחום היותר נשגב הוא ההשפעה הרוחנית אל עבר הטוב, לכן עלינו להיפגש, לדבר, לשוחח, להתיידד, ועלינו לקוות שמתוך כך תהיה השפעה טובה של קירוב לאמונה. אך חייבים תמיד לבדוק באיזה כיוון זורמת ההשפעה, האם היא מוסיפה אמונה למי שאין לו, או מרחיקה את האמונה ממי שיש לו, כי במקרה השני, מה הועילו חכמים בתקנתם. לא הועילו אלא קלקלו. ועל זה נאמר: "הרחק משכן רע". אך אם האדם חזק, אין הוא צריך לפחד שיהיה לו שכן רע, ושיתיידד עם אנשים רעים, כי הוא לא יתקרב בגלל זה מאמונתו, אלא אדרבה ישפיע אמונה על אחרים, ולא עוד אלא שאמונתו תתגדל עוד יותר, בכך שהוא בעצמו משמש צינור של אורה לאחרים. גם הוא בעצמו מתמלא אורה.

(הרב ש. אבינר, "שאלית שלמה", תש"ע)

מכתב זה נכתב על ידי הרב שלמה אבינר בשנת תש"ע.

1. האם נתקלתם במילים או ביטויים שאינם מובנים לכם? מהם?
2. נסחו במילים שלכם את תוכן המכתב.

שאלות לדין:

1. האם, לדעתכם, קיים הבדל בין שני הטקסטים מבחינת תוכן הדברים? פרטו.
2. האם, לדעתכם, קיים הבדל בין שני הטקסטים מבחינת אוצר המילים והביטויים בהם? פרטו.
3. מה ניתן ללמוד מכך לגבי רובדי השפה השונים?

שלב ג' - במליאה

שאלות לדין:

1. מה ההבדל העיקרי בין הקטעים?
2. כיצד באים לידי ביטוי המקורות השונים של השפה?
3. מה ניתן ללמוד מן העובדה שעברו שנים רבות מאז נכתב הטקסט ואנו עדיין מבינים אותו ומשמעותו?
4. יש הטוענים שהעברית של ימינו היא "לשון היתוך" – מדוע?

ניתן להיעזר בקטע הקריאה הבא:

העברית של ימינו- זו שאנו מדברים, שומעים, קוראים, וכותבים יום-יום היא עברית חדשה. העברית שלנו היא תערובת של כל המקורות העתיקים שלה: לשון המקרא, לשון חז"ל ולשון ימי הביניים. אל התערובת הזו הצטרפו תוספות חדשות: מלים עבריות חדשות, מלים לועזיות שנכנסו משפות זרות ומלים וביטויים מהסלנג. כל אלה יחד מרכיבים את העברית של ימינו, הנקראת לשון היתוך...

הסלנג הוא "לשון הרחוב" אשר כולנו, כל מי שמדבר עברית, ממציאים אותה והיא נחשבת פחות מכובדת. דוברי העברית יודעים על פי רוב את ההבדלים בין הסגנונות השונים ובדרך כלל גם יודעים להשתמש בהם נכון.

העולם ואנחנו בתוכו ממשיכים להשתנות כל הזמן - ממציאים מכשירים, מגלים תגליות, קורים דברים, דרך המחשה משתנה – ויש צורך במלים חדשות. ודאי ייתוספו לעברית עוד מלים חדשות, ייעלמו אחרות, אולי ישתנו כמה כללי דקדוק וביטוי **סלנג** עוד יצוצו בהמוניהם... (שרה ליפקין, העברית של ימינו, מט"ח)

5. מה, לדעתכם, מקומו של הסלנג בשפה העברית?

המנחה יבקש משני המשתתפים שנבחרו בשלב ב' להציג את טיעוניהם בעד ונגד הסלנג בשפה העברית.

מבחר שאלות לדין:

1. הציגו סיבות נוספות בעד ונגד התחדשות מילים ושימוש בסלנג בשפה. הביאו דוגמאות מן השפה כהוכחה לדעתכם.
2. חשבו על הדעה לה אתם מתנגדים, האם יש בה בכל זאת משהו שניתן להסכים עליו?
3. תנו דוגמאות למילים אשר מנמיכות את השפה בעיניכם.
4. האם יש סכנות בסיפוח ביטויי סלנג לשפה? אם כן, מהן?
5. תנו דוגמאות למילים בעברית שהתחדשו ונוכחותן, לדעתכם, תורמת לשפה.
6. מי מהמשתתפים שינה את דעתו בעקבות דיון זה? מדוע?
7. שפה היא חלק מזוהותו של אדם. מה מקומה של השפה העברית בבניית זהות דתית-אמונית-ציונית?
8. אנחנו זכינו להיות דוברי השפה העברית כשפת אם. במה אנו מחויבים לשפה זו?

שלב ה' במליאה

המנחה יחלק למשתתפים את דף המקורות (נספח מס' 3).

שאלות לדין:

1. מה ייחודה של השפה העברית לאור מקורות אלה?
2. שפה היא חלק מזוהותו של אדם. מה מקומה של השפה העברית בבניית זהות דתית-אמונית-ציונית?
3. אנחנו זכינו להיות דוברי השפה העברית כשפת אם. במה אנו מחויבים לשפה זו?

נספח מס' 1 - מאגר מילים למחנה

חישוף	גילוי, עירטול, (מקור: ספרות ימי הביניים).	השימוש היום - מונח צה"לי המתאר תהליך של הסרת צמחיה ומבנים המהווים מכשול העלול לחסום את שדה הראייה או לספק מחסה למחבלים.
חזלש	חזרה לשגרה	קיצור נהוג בצבא
דומיה	דממה, שקט	מקור המלה בתנ"ך, תהלים ס"ה: לך דומיה תהלה
לקמבן	תיאור חיובי של תכסיס שנועד לרמות / להונות	סלנג
קראוילה - "קרווילות"	בתים ניידים גדולים מצירוף המילים "קרוואן" + וילה	צירוף מחודש
בקטנה	משהו שאינו בעל ערך רב, משהו שולי	סלנג
לצנתק	צינתק = צילצל-ניתק	סלנג
הושיעני	הצל אותי, הצילני	מקור: תנ"ך. לדוגמה: תהלים פרק ז': הושיעני מִכָּל רִדְפֵי
אחי	קריאה חברית כללית שאינה מעידה על קירבה כלשהי	מקור מקראי ששינה את מובנו
קיימות	המונח שנקבע באקדמיה ללשון כתריום למילה sustainability ופירושו יכולת להתקיים, לשרוד לאורך זמן - היכולת להיות בר קיימא. המונח מבטא תפישה כלכלית-חברתית-סביבתית משולבת, הפועלת על-פי עקרון של איזון: בין צרכי אוכלוסיות שונות, בין צרכי הדור הזה לדורות הבאים, ובין שימור הטבע ובריאות המערכות האקולוגיות לבין צרכי פיתוח, רווחה ושגשוג.	מילה חדשה

מקור המילה בארמית. משמעות חדשה: שאלה פומבית המוגשת לשר בממשלה על ידי סיעה או חבר כנסת	דרשה שהייתה מקובלת בימי התלמוד ובתקופת הגאונים	שאלתא
ביטוי בארמית	בעזרת השם	בסיעתא דשמיא
מקור: ארמית	רע, גרוע	ביש
מקור מקראי ששינה מובנו בשפת סלנג	רסן התלהבותך	תרגיע
מקור: ארמית	שנים עשר	תריסר
מקור: ארמית	מן התורה	מדאורייתא
מן המקרא	אמר	ויאמר
סלנג	ביטוי של התפעלות מתופעה נדירה או מרתקת	אין דברים כאלה
סלנג ממקור אנגלי	בגרסה מוקטנת, בגרסה "רזה"	לייט
שימוש נוסף: פעולה או הגעה של המוני אנשים המגיעים למקום כלשהו ויוצרים הרס רב: "האינטרנט הוא כמו צונאמי, הוא עובר על תעשיות שלמות והורס אותן".	גלים ענקיים והרסניים שנוצרים בעקבות רעידת אדמה. הגלים הללו מתפשטים במהירות אדירה, ושוטפים את אזורי החוף שאליהם הם מגיעים.	צונאמי
מקור: אנגלית sms	לשלוח מסרון בטלפון סלולארי	לסַמס
מקור: אנגלית	מסע פרסום	קמפיין
מקור: ערבית	נעים, נחמד	אחלה
מקור: אנגלית	שיחה כתובה באינטרנט	צ'אט
מקור: אנגלית	תוכנית טלוויזיה המבוססת על התרחשויות ללא תסריט המוקרנות בזמן אמת	ריאליטי

מקור: ספר תהלים	כינוי לאדם צדיק ותמים	ישרי לב
מקור: אנגלית (Celebrity)	אדם מפורסם לרוב עקב פעילותו בתחום הבידור (טלוויזיה, קולנוע, מוזיקה)	סלב
מקור: ערבית	מילת הערכה: טוב מאוד, או לחילופין מילת הסכמה: בסדר	סבבה
מקור: תהלים קט"ז ז': " שׁוּבֵי נַפְשֵׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי יְהוָה גָּמַל עָלַיְכִי."	עלייך	עליכי
סלנג	מעין... בדומה ל...	סוג של
סלנג. ביטוי בעברית ששינה מובנו	טוב מאד, מצוין	סוף הדרך
מקור: מקרא, דברים ד' 39	הוא יחיד ומיוחד במינו – במקור הכוונה לאלוהים	אין עוד מלבדו
סלנג	נראה לי, אני סבור ש...	מרגיש לי
מקור: מקרא	כיתור של עיר וניתוקה ממקורות אספקה. בהשאלה – מרגיש שמקיפים אותי אנשים הרוצים ברעתי	מצור
סלנג	לדבר בלי הרף על אותו נושא בלי לחדש ובלי להוסיף מידע	חופר
מקור: ערבית	כאשר אדם מדבר על "סחבק" בגוף שלישי, הוא בעצם מדבר על עצמו. סחבקים – יש ביניהם קשרי ידידות	סחבק
מקור: תנ"ך	שם נרדף למילה - עולם	תבל
מקור : אכדית וארמית	קיצור של: נכסי דלא נידי – נכסים שאינם זזים - מגרשים, בניינים, קרקעות	נדל"ן
מקור: תנ"ך	נדהם לשמע הדברים	תצילנה אזניו
מקור: תלמוד	הפרטים הקטנים ביותר	קוצו של יוד

נספח מס' 2:

מצד ונצד שפת הסלנג - מקורות לדיון

בעד:

שפת הסלנג כשרה לחלוטין ומותר לה לבוא בקהל. לא רק בדיבור אלא אף בכתב. טענת הבלשנים היא כי כל לשון, שבני אדם מדברים בה, היא נכונה ואי אפשר לפסול אותה בטענה שאבותיהם לא דיברו כך. לכל דור - לשונו שלו. גם מה שאנו מכנים היום בשם "סלנג" עשוי להיפך בעוד כמה דורות ללשון קלאסית, כמו שלשון הדיבור של העבר הפכה לקלאסית בימינו. אם כן, מדוע נאסור על עצמנו דברים שיתירו אותם הדורות הבאים אחרינו? לומר שרק מה שכתוב במקורותינו הקדומים נכון הוא, ולהסתמך עליהם בלבד לא נוכל להרשות לעצמנו, לא נוכל - כי באותן מאות השנים, שעברו מיום שנכרתה העברית מן הפיות מימי רבי יהודה הנשיא ועד ימי בן-יהודה וחבריו, נתחדשו דברים הרבה בעולם. הנה המכונת, הרכבת והמטוס, והנה הטיל הבין-יבשתי וספינת החלל - לכל אלה ועוד לרבים כיוצא באלה, אין שום זכר באותם מקורות. על כן לא מפייהם בלבד נחיה. (מתוך: י. מנצור, "עיקר וטפל בענייני לשון", **לשונונו לעם**, תשכ"ב)

שאלה:

האם ה"עברית החדשה" של אליעזר בן יהודה גם היא חלק משפת הקודש?
ומה באשר למילים השייכות לסלנג?
האם כל מילה שנכתבת באותיות עבריות שייכת לשפת הקודש?

תשובה (הרב אורי שרקי, כסלו תשס"ז)

מה שנקלט לתוך הדיבור העברי הוא לשון הקודש.
לפי זה "טלפון" הוא לשון הקודש, אבל "שח - רחוק" - לא.

נגד:

הילדים של היום הם כבר לא הילדים של פעם... השיח היום יומי של נער ממוצע - שיח עמוס סלנג חדש בלתי מובן למבוגרים כמוני. שיח המשתמש בקיצורים אינטרנטיים כשפה לכל דבר ובמילים השאובות מאנגלית משובשת. שפות מאז ומעולם הן ראי לחברה. כשם שהגרמנית היא שפה קשה וברוטאלית, הפינית אינה מובנת, הצרפתית רומנטית והאיטלקית מלאת נשמה ואלגנטיות - כך גם העברית של ימינו מייצגת דור רדוד... חברים יקרים - אליעזר בן

יהודה מתהפך עכשיו בקברו. אם לא נעצור את הרכבת, אם לא נחנך את ילדינו לדבר ברהיטות שפה עברית יפה ותקינה, ללא טעויות – כך גם החברה שלנו תידרדר לשפת סלנג בלבד. כולי תקווה שהגלגל יחזור לאחור לאיטו ונוכל לדבר בעברית הישנה והטובה של פעם עם סלנג של פעם ואמרות ופתגמים של פעם. (אברהם בלוך)

שאלה:

רציתי לשאול: האם יש עניין לדבר בעברית תקינית?

תשובה (הרב חיים נבון, אתר "כיפה", סיוון תשס"ח)

הדיבור בשפה תקינה הוא חלק מ"דרך ארץ" - התנהלות תקינה של חברה נורמאלית ובריאה, אשר רוצה לשמור על דרכי הבעה ישירות ובהירות.

נספח מס' 3: דף מקורות

אמר הכוזרי: וכי יש לעברית מעלה על פני שאר הלשונות?!

אמר החבר: ... היא האצילה בלשונות כידוע לנו מפי המסורת ולפי ההיקש ההגיוני.

על פי המסורת - זאת היא הלשון אשר בה נגלה האלוה אל אדם ואל חוה ובה דיברו השניים ביניהם, ראייה לדבר: השם אדם נגזר מן השם אדמה והשם אשה מן איש, וחוה מן חי, וקין מן קניתי, ושת מן שת, וכן נח מן ינחמנו.

כוזרי, מאמר שני, חס-ח

מדוע "לשון הקודש"?

- מפני שדברי התורה והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא נאמרו, והוא הלשון שהקב"ה... מדבר בו עם נביאיו ועם עדתו... ובו בשמותיו הקדושים אל, אלקים, צבאות, ושדי, וכיו"ב...
- מפני שבו ברא עולמו, וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בם, ומלאכיו וכל צבאיו לכולם בשם יקרא מיכאל וגבריאל בלשון ההוא, ובו קרא שמות לקדושים אשר בארץ אברהם יצחק ויעקב ושלמה וזולתם.

רמב"ן, שמות ל', י"ב

לרקור צף... התפתחות השפה העברית והשיבות כמעצבת לבנות לאומית

לשפה תפקיד מרכזי בעיצוב התודעה של יחיד ושל חברה. השליטה בשפה מאפשרת גיבוש זהות לשונית ותרבותית ומפתחת תחושת שייכות לתרבותו של העם ולשפתו. בחינת מבנה השפה, אוצר המילים שלה והטקסטים שנכתבו בה מאפשרת לראות את תולדות העם הדובר בשפה ואת תהליכי ההתפתחות שעברו עליו.

תנועת ההשכלה של המאה ה-19 הוציאה את העברית מבתי הכנסת ובתי המדרש ושילבה אותה בעולם היצירה התרבותית של העם היהודי בגולה. פעילותה התרבותית של תנועה זו היוותה שלב משמעותי בדרך לתחיית הלשון העברית, שמשמעותה הפיכת העברית לשפת הדיבור היומיומית, שפת הספרות, התקשורת, הפוליטיקה והמדע, שפה המקיפה את כל תחומי החיים והחברה.

תחיית הלשון העברית מזוהה בעיקר עם אליעזר בן-יהודה, שהבין כי תחיית השפה העברית קשורה בתחיית העם היהודי בארץ ישראל. היישוב היהודי בארץ ישראל היה מורכב מפסיפס של קבוצות מתפוצות שונות שדיברו במגוון שפות. העברית הייתה שפה שאיחדה את הקיבוצים היהודיים בארצות הגולה ולכן ענתה על הצורך המעשי בקיומה של שפת יומיום משותפת. בן יהודה יסד בארץ ישראל שלושה עיתונים עבריים - "הצבי", "האור" ו"השקפה", והמשיך לחבר את מילונו, והכרך הראשון שלו הופיע בשנת 1910. ב-1890 הקים עם חבריו את ועד הלשון העברית.

בתקופת העלייה הראשונה (1882-1903) עדיין לא הפכה העברית לשפה המדוברת של היהודים בארץ ישראל. אנשי העלייה הראשונה, שהיו רובם איכרים, דיברו יידיש ולמדו צרפתית. למעשה רק עם העלייה השנייה, שראשיתה ב-1904, הפכה העברית לשפה שימושית בחיי היומיום. מהפכת העברית התבססה והושלמה בימי העלייה השלישית, שאנשיה בנו מוסדות, בתי חינוך, קהילות ותנועות ובהם חיה והתפתחה השפה העברית.

ב-1923 זכתה העברית למעמד של שפה רשמית בפלשתינה-א"י, לצד האנגלית והערבית. אחוז יודעי העברית ביישוב בארץ ישראל גדל בהדרגה והגיע עם הקמת מדינת ישראל במאי 1948 ל-70% מכלל התושבים.

עם הכרזת המדינה, עלה מעמדה של העברית המדוברת והיא חלחלה אל השירה והספרות. הסלנג הישראלי החל להיות מושפע יותר ויותר מביטויים שמקורם בצה"ל, ומפעל הנחלת הלשון, שהתפתח עם קליטת ניצולי השואה והעלייה הגדולה מארצות המזרח, סיפק לעולים החדשים כלי הכרחי לתקשורת בחיי היומיום, ושילב אותם ב"כור ההיתוך" של החברה הישראלית.

מן השנים המאוחרות של המאה ה-20 ובעשור הראשון של המאה ה-21 אנו עדים להשפעה של ההתפתחות הטכנולוגית על השפה. התקשורת האלקטרונית, בעיקר הטלוויזיה, המחשב ורשת האינטרנט חושפים את השפה לתרבות האמריקנית ובמיוחד לשפה האנגלית, שהיא כיום השפה המשפיעה ביותר על העברית המדוברת.

אין ספק שהשפה העברית הינה אחת ההצלחות המרכזיות של המפעלי הציוני והיא מהווה גורם מאחד רחב בתרבות הישראלית ובקיום הישראלי בכלל.

מקור:

רפאל ניר ורוביק רוזנטל, "דילמות יסוד של העברית החדשה – מבוא", בתוך: רוביק רוזנטל, יוסף דן, ירמיהו יובל, יאיר צבן, דוד שחם ודרק יונתן פנסלר (עורכים). **זמן יהודי חדש: תרבות יהודית בעידן חילוני - מבט אנציקלופדי, כרך שני: תנועות לאומיות וחברתיות; החברה הדתית מול החילון והמודרנה; העברית ולשונות היהודים**, כתר, 2007

http://www.lamda-njt.co.il/heb_pre1.html

מה קרשת

צברית שפה יפה

חוזר מנכ"ל

חוזר מיוחד לשנת השפה העברית במערכת החינוך

<http://cms.education.gov.il/educationcms/applications/mankal/etsmedorim/9/9-8/hodaotvmeyda/h-2011-3-9-8-2.htm>

פעילויות מינהל חברה ונוער

ק"ן לאליעזר בן יהודה במלאת 150 שנה להולדתו – גיליון על סדר היום מס'

73

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Noar/Actualia/AlSederHayom/Gilayon73.htm>

עברית שפה שלי

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Noar/KatalogPirsumim/TarbutUmasoreth/lvrithSafahSheli.htm>

אתרים נוספים

האקדמיה ללשון עברית

<http://hebrew-academy.huji.ac.il/Pages/default.aspx>

השפה העברית

<http://www.safa-ivrit.org>

פרויקט בן יהודה

<http://www.benyehuda.org>

על סדר
היום

מאגר ספרות הקודש

<http://kodesh.snunit.k12.il/.index.html>

מאגר השו"ת

<http://www.responsa.co.il/home.he.aspx>

עיתונות עברית היסטורית

<http://jnul.huji.ac.il/dl/newspapers/index1024.html>

עיתונות יהודית היסטורית

<http://www.jpess.org.il/view-hebrew.asp>

כתיבה: צפרית גרינברג, עדי צביאלי, שרה רוטקופ הרמתי

עריכה: עליזה לסר, עמליה לואין

עריכה לשונית: אמנון ששון

